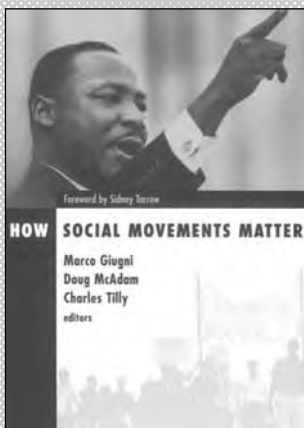

ارزیابی جنبشها؛ چندگانگی مدلهای

لزلی بانجی*

ترجمه سمیه سادات شفیعی

- How Social Movements Matter
- Marco Giugni, Doug McAdam, Charles Tilly (eds)
- University of Minnesota Press
- 1999

توسعه یافتگی اقتصادی، فرصتهای برابرانه‌تر برای گروههای اقلیت) مرتبط می‌سازد، زیرا جنبش این منافع را از طریق فعالیتهای جنبشی کسب می‌کند. از دیرباز دانشمندان به نتایج سیاست توجه اندکی کرده‌اند. بسیاری از نویسندگان در این کتاب به بسط حوزه اندازه‌گیری نتایج پرداخته، پارادایم دقیق‌تر و پیچیده‌تری برای ارزیابی تغییر اجتماعی ارائه داده‌اند.

برای مثال کلی مور (Kelly Moore) رابطه بین جنبش آمریکایی ضد جنگ ویتنام و تغییرات متعاقب آن در مؤسسات علمی را تبیین می‌کند. هنسپیتر کریسی (Hanspeter Kriesi) و دومینیک ویسلر (Dominique Wisler) تأثیر

ارزیابی نتایج جنبشهای اجتماعی حوزه‌ای چالش‌انگیز و مورد غفلت در تحقیقات مرتبط با این جنبشهاست. کتاب «اهمیت جنبشهای اجتماعی» به بسط روشها و توجه به معضلات مرتبط با ارزیابی رابطه کنش اجتماعی و نتایج آن در جامعه می‌پردازد. از لحاظ تاریخی، دوگانگی تحدیدکننده و پر از خطای موفقیت/شکست همواره گریبان‌گیر تحقیقات مربوط به نتایج جنبشهای اجتماعی بوده است. یک مشکل این رویکرد عدم توافق در بین بخشهای مختلف یک جنبش در خصوص عوامل رسیدن به موفقیت است. از این گذشته این نوع تحلیلهای تمایل دارند تا بیش از پیش بر نیت شرکت‌کنندگان در جنبش اجتماعی تأکید کنند.

در آن مواردی که نویسندگان این کتاب توجه خود را بر موضوع موفقیت متمرکز کرده‌اند، آنچه که وجه ممیزه این کتاب در مقایسه با آثار قبلی است، بحث پیچیده‌تری در این مورد است که چه چیزهایی را می‌توان موفقیت یا شکست به حساب آورد. برای بحث در مورد اینکه چگونه جنبشهای اجتماعی جامعه را تغییر می‌دهند، یعنی همان چگونگی اهمیت جنبشهای اجتماعی، باید بررسییم چه فرایندها و چارچوبهای تحلیلی می‌تواند به ما در ایجاد یک بحث معنی‌دار در مورد تغییر اجتماعی به عنوان محصول مشارکت مستقیم فعالان (سیاسی) کمک کند.

بخش اول کتاب اهمیت جنبشهای اجتماعی به طور کلی در مورد تشخیص آن دسته از حوزه‌های زندگی اجتماعی و ساختارهای دولت است که جنبشهای اجتماعی قادر به تأثیرگذاری بر آنها هستند. این بخش یکی از موضوعات رایج یعنی چگونگی تعریف تأثیرگذاری را مورد توجه قرار می‌دهد. برای مثال ادوین امنتا (Edwin Amenta) و میشل پی یانگ (Michael P Young) نتایج را منحصراً اهداف بیان شده از سوی جنبشها نمی‌دانند. آنها به ارائه و دفاع از نوعی تعریف از تأثیر می‌پردازند که آن را با منافع جمعی (به طور مثال شرایط

نتایج فعالیت جنبشهای اجتماعی را نمی‌توان منحصراً

به وسیله اهداف بیان شده جنبشها ارزیابی کرد؛

در این زمینه باید مواردی چون منافع جمعی

حاصل شده، تأثیرات کلی‌تر سیاسی و اجتماعی

و نتایج ناخواسته جنبشهای اجتماعی را نیز

در نظر گرفت

بسیج برای قانون‌گذاری در سوئیس و آمریکا را بر نهادهای سیاسی مقایسه می‌کنند. اگر چه بیشتر نویسندگان در این کتاب بر نتایج سیاسی جنبشهای اجتماعی تمرکز کرده‌اند، اما برخی دیگر به تأثیرات کلی‌تر اجتماعی و فرهنگی نیز توجه دارند. برای مثال دوناتلا دلا پرتا (Donatella della porta) تغییر در

گفتمان سیاسی سیاست‌گذاری اعتراضات در آلمان و ایتالیا را در حین رشد جنبش‌های لیبرالی که در دهه ۱۹۶۰ ظهور کردند، بررسی می‌کند؛ در حالی که داگ مک آدام (Doug Mc Adam) نشان می‌دهد که چگونه جنبش‌های دهه ۶۰ آمریکا ممکن است باعث ایجاد تغییرات درازمدت در الگوهای جمعیت‌شناسی جامعه شده باشند.

مبحث چگونگی تعریف تأثیر، در ابتدا به مقایسه تعاریفات تولید شده از سوی جنبش‌ها با تعاریفات مبتنی بر برخی از جنبه‌های محیط پیرامونی جنبش‌ها، از قبیل

بسیاری از نویسندگان در این کتاب به بسط حوزه اندازه‌گیری نتایج پرداخته، پارادایم دقیق‌تر و پیچیده‌تری برای ارزیابی تغییر اجتماعی ارائه داده‌اند

یکی از محورهای مهم تحلیل در این کتاب، توجه به ملاحظاتی است که دربرگیرنده نتایج ناخواسته جنبش‌ها است

شرایط سیاسی‌ای که دارندگان قدرت را به تفویض آن تشویق می‌کند، می‌پردازد. به صورت ایده‌آل، یک فرایند کل نگر برای ارزیابی نتایج باید این دو گونه از تعاریف را با هم ادغام کند. در عمل نیز چند تن از نویسندگان این کتاب پارادایم سودمندی را برای درک تأثیر ایجاد می‌کنند. پال برستین (Paul Burstein) استدلال می‌کند که سازمان‌های جنبش اجتماعی و گروه‌های ذینفع در ایالات متحده می‌توانند بر سیاست اثر گذارند، اما این اثر بخشی خود به شدت تحت تأثیر زمینه سیاسی خط مشی‌های دموکراتیک است. یکی از محورهای مهم تحلیل در این کتاب، توجه به ملاحظاتی است که دربرگیرنده نتایج ناخواسته جنبش‌ها است. یافته‌های مک آدامز (Mc Adams) از این لحاظ شگفت‌آور و تحلیل‌او قابل تحسین است. نه تنها به نظر می‌رسد نتایج دور از انتظاری از عمل‌گرایی مستمر دهه ۶۰ حاصل شده است، بلکه به نظر می‌آید این جنبش‌ها الگوهای روند زندگی در جمعیت را به طور کلی تغییر داده‌اند.

مقایسه دوم در این کتاب مقایسه جنبش‌ها از لحاظ بین‌ملیتی است. هدف از این مقایسه‌ها نشان دادن این نکته است که چگونه شرایط و اوضاع و احوال تاریخی مختلف، موجد تنوع در نتایج جنبش است. جویس گلب (Joyce Gelb) و ویوین هارت (Vivian Hart) نقش جنبش‌های زنان در بریتانیا، سوئد و آمریکا را مقایسه کرده، بر تأثیرات مختلف آنها که ناشی از عوامل خاص در هر کشور است تأکید دارند. دیوید میر (David Mayer) به مقایسه جنبش‌های صلح در آلمان، آمریکا و نیوزیلند از نظر تأثیر بر سیاست خارجی می‌پردازد. او از توجه بر ملاحظات داخلی تعیین‌کننده تأثیر در هر کشور فراتر می‌رود تا کنش و واکنش خاص عوامل داخلی و بین‌المللی را نشان دهد. چنین کار تطبیقی بیانگر آن است که علی‌رغم زمینه‌های پیچیده و بی‌بدیل اجتماعی، مقایسه بین فرهنگی حداقل به ارائه مبنایی برای ارزیابی مدل‌های فرایند سیاسی و تئوری‌های اثر و کارایی می‌انجامد.

مقایسه‌های ما بین فرهنگی و مابین ملیتی این کتاب بر ضرورت

روش‌شناسی‌های علی تأکیده کرده، بیشه‌های جالبی را درخصوص الگوهای علی ارائه می‌کنند. اما برقراری رابطه‌علیت وظیفه دشوار و قابل نقدی برای رویکردهای تطبیقی است. در بخش نتیجه‌گیری کتاب چارلز تیلی (Charles Tilly) به ارائه‌مندی برای شناخت نتایج جنبش اجتماعی می‌پردازد که بر شیوه‌ای خاص برای کشف علیت تأکید دارد. مؤلفه‌های رویکرد او بر اساس نقطه آغازین تحلیل متنوع‌اند. او تحقیق پیرامون تأثیر را برای یافتن علیت، پژوهش درخصوص دلیل یا عامل واسط را برای تعیین قابل پیش‌بینی بودن یا هدفمندانه بودن تأثیر؛ و تحقیق در مورد ارزیابی یک کنش یا اتفاق خاص واقع شده در فرایند را برای تعیین مشهود بودن ارتباط روشن بین علت و معلول مطرح می‌کند. این رویکرد، تحقیق پیرامون پویایی‌شناسی جنبش را به صورت عمیق و ریشه‌ای ممکن ساخته، براین امکان اذعان دارد که تأثیر ممکن است مربوط به اهداف رسمی، جنبش اجتماعی نباشد.

متن این کتاب مورد توجه گسترده عالمان حوزه جنبش اجتماعی خواهد بود، چرا که نویسندگان آن در جست‌وجوی پاسخ سوالات مهمی درباره روایت‌های داخلی و خارجی از فعال‌گرایی جنبشی و تاریخی شدن کنش اجتماعی در زمینه‌های مختلف فرهنگی بوده، اعتبار و پایایی اشکال متنوع تغییر اجتماعی را نشان می‌دهند.

برای علاقه‌مندان به دنبال کردن تحولات در حوزه ارزیابی نتایج، کتاب اهمیت جنبش‌های اجتماعی یک متن ضروری است این کتاب براساس تحقیقات پیشین شکل گرفته است تا حوزه جنبش اجتماعی را به فهم پیچیده‌تری از تغییر اجتماعی و دیالکتیک کشمکش، مقاومت، جنبش‌ها و جنبش‌های زیرزمینی ترغیب کند. با این حال، بعضی از خوانندگان ممکن است تأکید بر علیت را تحدیدآمیز بیابند، در حالی که تأکید بر علیت یک بخش ضروری در ارزیابی نتایج است. در بعضی از تحلیل‌ها این تأکید می‌تواند جا را برای برخی ملاحظات جامع‌تر در مورد جنبش‌های اجتماعی به عنوان

آنچه که وجه متمایز این کتاب در مقایسه با آثار قبلی است،

بحث پیچیده‌تری در این مورد است که چه چیزهایی را

می‌توان موفقیت یا شکست جنبش‌های اجتماعی

به حساب آورد

علی‌رغم زمینه‌های پیچیده و بی‌بدیل اجتماعی،

مقایسه بین فرهنگی حداقل به ارائه مبنایی برای

ارزیابی مدل‌های فرایند سیاسی و تئوری‌های اثر

و کارایی می‌انجامد

کشمکش مستمر قدرت (رویکردی که در آن علت و معلول کمتر به هم مرتبط‌اند) تنگ کند. با این وجود، بی‌شک این کتاب به عنوان بخشی از گفت‌وگوی کلی‌تری درباره قدرت و قابلیت تداوم بسیج جنبش اجتماعی سهم اساسی داشته و افزوده مناسبی بر حوزه نظری جنبش‌های اجتماعی است.

پی‌نوشت:

* Leslie Bunnage, University of California